

POSTANOWIENIE

Dnia 30 grudnia 2022 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu Wydział II Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Sędzia Ewa Blumczyńska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 30 grudnia 2022 r. w Poznaniu

sprawy z wniosku Skarbu Państwa- Starosty (...)

przy uczestnictwie Parafii (...)w S.

o założenie księgi wieczystej i wpis własności

na skutek apelacji uczestnika postępowania

od postanowienia Sądu Rejonowego Poznań - Stare Miasto w Poznaniu

z dnia 18 marca 2022 r.

(...)

(...)

postanawia:

I. zmienić pkt 1 zaskarżonego postanowienia poprzez zmianę zaskarżonego wpisu Referendarza Sądowego w ten tylko sposób, że jako podstawą wpisu przyjąć zaświadczenia Starosty (...) z dnia 22 września 2022 roku a w pozostałej części wniosek oddalić;

II. oddalić apelację w pozostałym zakresie,

III. zasądzić od uczestnika na rzecz wnioskodawcy 120 zł z tytułu zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sędzia Ewa Blumczyńska

UZASADNIENIE

Wnioskodawca Skarb Państwa - Starosta (...) wniósł o założenie księgi wieczystej dla nieruchomości gruntowej, składającej się z działki o nr (...), o powierzchni łącznej 0,0196 ha, położonej w S., dla której prowadzona była księga dawna S. W.(...). Jako podstawę wpisu własności przedmiotowej nieruchomości na rzecz wnioskodawcy powołano przepisy ustawy z 20 marca 1950 r. o przejęciu dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz.U.1950.9.87).

Do wniosku załączono :

- zaświadczenie Sądu Rejonowego Poznań Stare Miasto w Poznaniu z 07 sierpnia 2019r. o zamknięciu księgi wieczystej S. W. (...);

- dwa zaświadczenia starosty (...) z 22 września 2020r. nr (...) i (...) (k.9-10 akt);

- protokoły zdawczo – odbiorcze (k. 12 -15 akt);

- dokumenty geodezyjne niezbędne dla założenia księgi wieczystej.

Dnia 17 listopada 2021 r. referendarz sądowy uwzględnił wniosek, założył dla przedmiotowej nieruchomości księgę wieczystą (...) i dokonał wpisu własności zgodnie z wnioskiem.

Uczestnik postępowania - Parafia (...) w S., złożyła skargę na powyższe orzeczenie w zakresie wpisu własności i wniosła o zmianę wpisu własności poprzez wpisanie jej jako właściciela na podstawie przedłożonego w sprawie zaświadczenia Archidiecezji (...) z dnia 01 grudnia 2021 r. (k. 30 akt).

W uzasadnieniu skarżąca zarzuciła bezprawność uregulowań zawartych w powołanym przez wnioskodawcę akcie prawnym - jako godzące w aktualne zasady prawa oraz podniosła, iż w niniejszej sprawie podstawę wpisu własności na rzecz wnioskodawcy mogła stanowić jedynie decyzja administracyjna wydana na podstawie przepisów ustawy z 20 marca 1950 r. o przejęciu dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz.U.1950.9.87), która nie została wydana.

Natomiast żądanie wpisu własności na jej rzecz uzasadniła treścią zaświadczenia, które wskazuje następcę prawnego Gminy K. ujawnionej, jako właściciel w księdze dawnej S.(...) (k. 86 akt).

Zaskarżonym postanowieniem dnia 18 marca 2022 roku Sąd Rejonowy Poznań - Stare Miasto w Poznaniu:

1. utrzymał w mocy wpis z dnia 10 lutego 2021 r. dokonany na wniosek dz.kw. 28264/20,
2. kosztami postępowania obciążył uczestnika postępowania w zakresie dotychczas poniesionym w zakresie opłaty od skargi na orzeczenie referendarza sądowego.

Podstawą powyższego rozstrzygnięcia były następujące ustalenia i rozważania prawne Sądu Rejonowego:

Na wstępie Sąd Rejonowy zaznaczył, że zgodnie z art. 626⁸ § 2 k.p.c. rozpoznając wniosek o wpis badana jest jedynie treść i forma wniosku, dołączone do wniosku dokumenty oraz treść księgi wieczystej. Art. 626⁸ § 10 kpc stanowi, że założenie księgi wieczystej następuje z chwilą dokonania pierwszego wpisu. Dlatego w postępowaniu o założenie księgi wieczystej, poza dokumentami geodezyjnymi wymaganymi do oznaczenia nieruchomości w dziale I-O, konieczne jest wykazanie, że istnieją podstawy do dokonania żądanego wpisu w dziale II zakładanej księgi wieczystej. W przypadku, gdy dla danej nieruchomości była prowadzona księga dawna, która utraciła moc prawną, należy dołączyć dokumenty wykazujące następstwo prawne po osobach ostatnio wpisanych w księdze dawnej, zgodnie z treścią art. 34 ustawy z 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (dalej u.k.w.h.) lub wskazać na dokumenty lub przepisy prawa stanowiące o innym nabyciu przedmiotowej nieruchomości.

Poza tym Sąd Rejonowy wskazał, że podstawą wpisu w księdze wieczystej, poza dokumentami wymienionymi w art. 31 u.k.w.h., może być również przepis prawa. Sąd Najwyższy wypowiedział się twierdząco w tej kwestii w szeregu orzeczeń, np. w postanowieniu z 20 czerwca 2012 r., sygn. akt I CSK 220/12, w uchwale z 27 czerwca 2013 r., sygn. akt III CZP 29/13 czy w uchwale z 7 października 2009 r., sygn. akt III CZP 69/09. W uzasadnieniu do ostatniego z wymienionych orzeczeń Sąd Najwyższy stwierdził, iż „przepis prawa może stanowić podstawę wpisu do księgi wieczystej, gdy stwierdza nabycie ex lege prawa podlegającego ujawnieniu w księdze wieczystej, bez ustawowego wymagania poświadczenia tego nabycia” i powołał się na wcześniejsze orzeczenia regulujące tę kwestię w taki sam sposób, jak uchwała z dnia 9 lipca 1993 r., III CZP 91/93 i z dnia 7 maja 2009 r., III CZP 15/09 oraz postanowienia z dnia 24 czerwca 1997 r., II CKN 216/97 i z dnia 23 maja 2002 r., IV CKN 1092/00. Wprawdzie przepis, do którego odniósł się Sąd w powołanym orzeczeniu, tj. art. 2 ustawy z dnia 30 maja 1962 r. – Prawo wodne, już nie obowiązuje, aktualne pozostało uzasadnienie tego orzeczenia w zakresie zasady powoływania przepisu prawa, jako podstawy wpisu w księdze wieczystej. W uzasadnieniach wszystkich powołanych wyżej orzeczeń uznano dopuszczalność powołania

przepisu prawa, jako podstawy nabycia prawa własności nieruchomości w sytuacjach, gdy przepisy nie wymagają wydania orzeczenia deklaratoryjnego (sądowego lub administracyjnego), potwierdzającego to nabycie z mocy prawa.

W tym kontekście Sąd Rejonowy podniósł, że art. 1 ust. 1 ustawy z 20 marca 1950 r. o przejęciu dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz.U.1950.9.87) stanowi, iż wszystkie nieruchomości ziemskie związków wyznaniowych przejmuje na własność Skarb Państwa. Natomiast zgodnie z treścią art. 2 ust. 1 tej ustawy wszystkie ulegające przejęciu nieruchomości ziemskie przechodzą z mocy prawa na własność Państwa z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, tj. 23 marca 1950 r. Wskazane przepisy nie wymagają potwierdzenia tego faktu w jakimkolwiek deklaratoryjnym orzeczeniu. Art. 4 ust. 4 i 5 wskazują na konieczność wydania decyzji administracyjnych, które miały za zadanie wyłączyć określone obszary nieruchomości ziemskich z przejęcia przez Skarb Państwa. W uzasadnieniu wyroku z 8 września 2021 r., sygn. akt II CSKP 89/21 Sąd Najwyższy wskazał, że zgodnie z art. 1 ust. 1 wyżej powołanej ustawy wszystkie nieruchomości ziemskie związków wyznaniowych zostały przejęte na własność Skarbu Państwa z mocy prawa oraz, że odbyło się to na podstawie konkretnej normy prawnej, stanowiącej podstawową normę prawną z ustawy tej wynikającej. Nadto wskazał, że art. 4 ust. 1, 2 i 3 powołanej ustawy uszczegóławia jej art. 1 ust. 1 i 2 w ten sposób, że co do zasady Państwo przejmowało wszelkie wymienione nieruchomości poza tymi, które były poręczone proboszczom w granicach obszarowych do 50 lub 100 ha. Wydzielenie to można było uznać za dokonane, gdy nastąpiło w trybie postępowania przewidzianego w art. 4 ust. 4 i 5 ustawy, co skutkowało tym, że wydzielone nieruchomości nie przechodziły na własność Państwa.

Analizując treść księgi dawnej S. tom (...) karta (...) na podstawie dołączonego do wniosku zaświadczenia o jej zamknięciu oraz tłumaczenia wpisów sporządzonych w języku niemieckim (k. 7-9) Sąd Rejonowy uznał, iż brak jest wątpliwości, co do charakteru nieruchomości, która została księgą tą objęta i wynika, z niej, że księga była prowadzona dla nieruchomości ziemskiej będącej własnością (...) Kościoła Parafialnego. Wobec czego przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy uznał, że z dniem 23 marca 1950 r. nieruchomość ta przeszła na własność Państwa z mocy art. 1 ust. 1 ustawy z 20 marca 1950 r. o przejęciu dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz.U.1950.9.87). Jednocześnie, że z uwagi na brak konieczności wydania w tej kwestii potwierdzającego orzeczenia deklaratoryjnego dopuszczalne było dokonanie wpisu na podstawie w/w przepisu prawa.

Ustosunkowując się do argumentacji uczestnika postępowania Sąd Rejonowy zaznaczył, że nie jest powołany do dokonywania oceny etycznej wprowadzonych przepisów i negowania ich skutków z powodów moralnych oraz wskazał, iż ustawa z 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej zawiera przepisy dotyczące postępowania regulacyjnego, którego celem jest naprawienie szkód wyrządzonych działaniem przepisów wprowadzonych 23 marca 1950 r. i w tym postępowaniu należałoby dochodzić ewentualnych rozwiązań.

Ostatecznie Sąd Rejonowy uznał, że we wniosku powołano się na właściwą podstawę prawną nabycia własności przedmiotowej nieruchomości oraz, iż wpis został dokonany w oparciu o ważną i skuteczną podstawę. W konsekwencji powołując się na art. 518 § 3 k.p.c. orzekł jak w sentencji utrzymując wpis w mocy.

O kosztach Sąd orzekł na podstawie art. 520 § 1 k.p.c. oraz art. 94 ustawy z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Apelację od powyższego rozstrzygnięcia złożył uczestnik postępowania, wnosząc o zmianę postanowienia przez oddalenie wniosku,

ewentualnie uchylenia zaskarżonego postanowienia w całości i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji.

Ponadto przedstawienia - na podstawie art. 193 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej - Trybunałowi Konstytucyjnemu pytania prawnego, czy art. 1 ust. 1 oraz art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 roku o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego są zgodne z art. 2 oraz art. 21 ust. 1 i 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz art. 23 Konkordatu między Stolicą Apostolską i

Rzeczpospolitą Polską – podpisanego w W. 28 lipca 1993r., oraz przyznanie od wnioskodawcy na jego rzecz kosztów postępowania, wraz z kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu apelujący podniósł, że ustawa nacjonalizacyjna, która była podstawą wpisu, przewidująca przejęcie przez państwo gruntów kościelnych jest niezgodne z przepisami Konstytucji, oraz, iż podstawą wpisu nie może być zaświadczenie wydane przez starostę, a jedynie decyzja administracyjna właściwych ministrów.

W odpowiedzi wnioskodawca wniósł o oddalenie apelacji i zasądzenie od uczestnika na jego rzecz zwrotu kosztów postępowania, w tym za zastępstwo wg. norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja okazała się bezzasadna, jednak zaskarżone postanowienie wymagało pewnej korekty.

Uwzględniając treść art. 387 § 2⁽¹⁾ pkt 1 kpc Sąd Okręgowy dokonując własnej oceny przedstawionego pod osąd materiału procesowego stwierdził, że ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Rejonowy znajdują odzwierciedlenie w treści księgi dawnej S. W. (...), zaświadczeniu o jej zamknięciu i treści dawnej księgi S. (...) oraz, iż obie te księgi prowadzone były dla nieruchomości ziemskiej będącej własnością Gminy (...) Kościoła w S.. Ponadto, że wpis własności na rzecz wskazanego właściciela nastąpił pierwotnie w księdze wieczystej dawnej S. (...), która została zamknięta 30 października 1948r. po przeniesieniu całego obszaru do księgi dawanej S. W.(...)

Nadto Sąd Okręgowy ustalił, że Starosta (...) zaświadczeniami z 22 września 2020r.:

- nr (...) powołując się na reprezentację Skarbu Państwa w sprawach gospodarowania nieruchomościami, wykonujący zadania z zakresu administracji rządowej w trybie art.11 i 11a ustawy z 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. 2020.65 j.t.) zaświadczył, że nieruchomość położona na terenie gminy S., oznaczona ewidencyjnie jako działka nr (...) o pow. 0,0055 ha, zapisana w księdze wieczystej S. W. (...),(...) w której jako właściciel wpisana jest (...) Gmina Kościelna w S. przeszła na własność Skarbu Państwa z mocy prawa na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950r. o przejęciu dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz.U.1950.9.87) i stanowi własność Skarbu Państwa (k.9 akt);

- nr (...) powołując się na reprezentację Skarbu Państwa w sprawach gospodarowania nieruchomościami, wykonujący zadania z zakresu administracji rządowej w trybie art.11 i 11a ustawy z 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. 2020.65 j.t.) zaświadczył, że nieruchomość położona na terenie gminy S., oznaczona ewidencyjnie jako działka nr (...) o pow. 0,0141 ha, zapisana w księdze wieczystej S. W. (...) w której jako właściciel wpisana jest (...) Gmina Kościelna w S. przeszła na własność Skarbu Państwa z mocy prawa na podstawie ustawy z dnia 20 marca 1950r. o przejęciu dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz.U.1950.9.87) i stanowi własność Skarbu Państwa (k.10 akt).

Ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd Rejonowy nie były kwestionowane w apelacji, co dało podstawę Sądowi odwoławczemu do ich przyjęcia za bezsporne i zarazem jako własne bez potrzeby ich powtarzania a po ich uzupełnieniu o okoliczności przytoczone powyżej jako miarodajny materiał do ustosunkowania na gruncie zarzutów apelacyjnych.

Przy tym Sąd Okręgowy podzielił także i przyjął za własną ocenę prawną dokonaną

i przedstawioną przez Sąd Rejonowy w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia (art. 387 § 2¹ pkt 2 kpc).

Niemniej na wstępie odnosząc się do wniosku apelującego zwrócenia się na podstawie art. 193 Konstytucji Rzeczpospolitej Polskiej do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym wskazać należało, że Sąd Okręgowy nie dostrzegł takiej konieczności. Przede wszystkim należało podkreślić, że tylko powzięcie zasadniczych wątpliwości sądu, a nie strony postępowania, może uzasadniać przedstawienie Trybunałowi Konstytucyjnemu pytania prawnego, od którego uzależnione zostało rozstrzygnięcie sprawy. Zgodnie z art. 193 Konstytucji RP każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi

umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem. Również przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nie dają podstaw do przyjęcia, że wniosek strony postępowania sądowego o zwrócenie się przez sąd drugiej instancji z pytaniem prawnym do Trybunału Konstytucyjnego jest wiążący dla tego Sądu. Należy zwrócić uwagę, że przedstawianie wszelkich pytań prawnych, a w szczególności pytań prawnych dotyczących konstytucyjności przepisów prawa stosowanych przez sąd w celu rozstrzygnięcia danej sprawy, ma bowiem sens wówczas, gdy sąd co najmniej poweźmie wątpliwości co do zgodności przepisu prawa z Konstytucją i da temu wyraz w uzasadnieniu pytania prawnego (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 października 2000 r., P 8/00, OTK ZU 2000/6/189 i postanowienie tego Trybunału z dnia 12 kwietnia 2000 r., P 14/199m, OTK ZU 2000/3/90).

Tymczasem wyrażone we wniosku apelującego przekonanie o niekonstytucyjności przepisu aktu normatywnego, nie mogły być uznane za wątpliwości Sądu Okręgowego a w konsekwencji nie obligowały tego Sądu do skierowania pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego. Już tylko dodatkowo zaznaczenia wymaga, że Sąd Okręgowy miał również na względzie motywy, które wcześniej skłoniły Trybunał Konstytucyjny do odmowy zbadania konstytucyjności dekretu o reformie rolnej. W postanowieniu z dnia 28 listopada 2001 r. (SK 5/01) Trybunał Konstytucyjny bowiem stwierdził, że art. 2 ust. 1 lit. e) dekretu o reformie rolnej wyczerpał swoją moc prawną wraz z przejściem określonych w nim nieruchomości rolnych przez Skarb Państwa i nie mógł być później stosowany. Przyjmując, że zakwestionowany w skardze przepis nie obowiązuje, w tym sensie, że skutki tego przepisu nastąpiły w całości w przeszłości wraz z przejściem na własność Skarbu Państwa określonych w nim nieruchomości na cele reformy rolnej i obecnie mogą być one ustalane jedynie ex post w sposób deklaratoryjny, Trybunał Konstytucyjny uznał, że istnieją podstawy do umorzenia postępowania na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o Trybunale Konstytucyjnym. Poza tym, że obecnie nie ma przesłanek do uznania niekonstytucyjności reformy rolnej. Po upływie ponad 50 lat (obecnie 70 lat) od czasu przeprowadzenia reformy rolnej zmiany o charakterze społecznym i ekonomicznym stały się nieodwracalne. Ani względy społeczne, ani względy prawne nie pozwalają na przywrócenie stanu poprzedniego. Dekret o przeprowadzeniu reformy rolnej był aktem, na podstawie którego przejęto na własność Skarbu Państwa nieruchomości rolne o określonej wielkości. Uznanie przez Trybunał Konstytucyjny niekonstytucyjności dekretu stworzyłoby podstawy wznowienia postępowania w sprawie przejścia nieruchomości rolnych przez Skarb Państwa. Trzeba mieć jednak na uwadze, że beneficjenci tego dekretu uzyskali tytuły prawne do otrzymanych gruntów nie na mocy dekretu lecz innych aktów prawnych. Dekret stworzył jedynie zasoby gruntów państwowych, z których następowały nadziały poszczególnym osobom. Wzajemne relacje pomiędzy aktami stanowiącymi podstawę przejścia gruntów i ich przekazywania oraz instrumenty prawne, którymi dysponuje Trybunał Konstytucyjny dla wykonywania jego konstytucyjnych kompetencji nie pozwalają skonstruować rozwiązań, które pogodziłyby prawa osób, którym odjęto własność z legalnie nabytymi prawami beneficjentów reformy rolnej.

Podsumowując Sąd Okręgowy w kontekście powyższego stanowiska również jako niecelowe uznał skierowanie pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego.

Ustosunkowanie do argumentacji podniesionej przez apelującego w pierwszym rzędzie wymagało zaznaczenia, że zgodnie z uregulowaniem zawartym w ustawie z 20 marca 1950 r. o przejściu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego ((Dz.U.1950.9.87) przejście nieruchomości – jak prawidłowo wskazał Sąd Rejonowy - następowało z mocy prawa w dniu wejścia w życie tej ustawy tj. 23 marca 1950 r. Przejęcie na własność dotyczyło wszystkich nieruchomości ziemskich związków wyznaniowych, za wyjątkiem nieruchomości ziemskich stanowiących gospodarstwa rolne proboszczów, które miały być im pozostawione jako podstawa ich zaopatrzenia. Gospodarstwa rolne, jakie państwo poręczyło proboszczom, a w sensie prawnym parafiom, nie mogły przekraczać 50 ha, a na terenie województw poznańskiego, pomorskiego i śląskiego 100 ha. Nadwyżka była przejmowana przez państwo. Ponieważ przejście nieruchomości następowało z mocy prawa, to jedynie deklaratoryjny i uznaniowy charakter miały wydawane na podstawie art. 4 ust. 4 i 5 oraz art. 5 ust. 1:

1) decyzje Ministra Administracji Publicznej orzekające o tym, czy nieruchomość ziemska posiada charakter nieruchomości związku wyznaniowego;

2) decyzje Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych w porozumieniu z Ministrem Administracji Publicznej, czy nieruchomość stanowi gospodarstwo rolne proboszcza;

3) decyzje Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych określające nadwyżkę podlegającą przejęciu.

Natomiast kwestia dokumentu stanowiącego podstawę wpisu do księgi wieczystej prawa własności nieruchomości przejmowanej na rzecz Skarbu Państwa na podstawie powyższej ustawy stanowiła już przedmiot rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy. W orzeczeniu z 18 kwietnia 1959 r. (4 CO 26/58–4 CR 314/59 (niepubl.) Sąd Najwyższy w składzie trzech sędziów podniósł, że dekret z 08 sierpnia 1946 r. o wpisaniu w księgach hipotecznych (gruntowych) prawa własności nieruchomości przejętych na cele reformy rolnej nie odnosi się do wpisów prawa własności na rzecz państwa nieruchomości ziemskich przejętych z mocy ustawy z 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, skoro przepisy tego dekretu dotyczą wpisania prawa własności nieruchomości przejętych na cele reformy rolnej. Ponadto w omawianym orzeczeniu uznano, że w świetle art. 22 ówczesnego Prawa o księgach wieczystych odpowiednim dokumentem do wykazania niezgodności pomiędzy treścią księgi wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym jest wyłącznie według przepisu art. 4 ust. 4 ustawy z 20 marca 1950 r. orzeczenie Ministra Administracji Publicznej, którego kompetencje z mocy art. 4 ustawy z 19 kwietnia 1950 r. o zmianie organizacji naczelnych władz państwowych w zakresie gospodarki komunalnej i administracji publicznej przeszły na Urząd do Spraw Wyznań.

Jednak w uchwale z 22 kwietnia 1961 r. w składzie 7 sędziów (I CO 11/61 (publ. OSNC 1962, nr 1, poz. 3, LEX nr 106128) Sąd Najwyższy nie podzielił wcześniejszego poglądu i uznał, że wpis do księgi wieczystej prawa własności państwa odnośnej nieruchomości, przejętej na własność państwa z mocy art. 1 ustawy z 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, następuje na wniosek prezydium właściwej powiatowej rady narodowej, oparty na zaświadczeniu tego prezydium, stwierdzającym przejęcie nieruchomości na własność państwa. Sąd podkreślił, że ustawa o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki to kontynuacja reformy zapowiedzianej w dekreście o przeprowadzeniu reformy rolnej. Ponieważ przedmiotowa ustawa nie zawierała żadnych przepisów co do wpisywania do ksiąg wieczystych przejścia własności dóbr martwej ręki na rzecz państwa, a w szczególności nie wskazała organu władzy uprawnionego do złożenia wniosku o wpis w księdze wieczystej, to w konsekwencji mają w pełni zastosowanie przepisy odnoszące się do ujawnienia w księgach wieczystych prawa własności nieruchomości przejętych na cele reformy rolnej. Przepisami takimi są art. 1 dekretu z 08 sierpnia 1946 r.

o wpisywaniu w księgach hipotecznych (gruntowych) prawa własności nieruchomości przejętych na cele reformy rolnej oraz art. 1 rozporządzenia Ministrów Rolnictwa i Reform Rolnych z 30 kwietnia 1947 r. w sprawie przekazywania starostom czynności dotyczących wpisywania w księgach hipotecznych (gruntowych) prawa własności nieruchomości przejętych na cele reformy rolnej – z uwzględnieniem zmian funkcjonalnych wprowadzonych ustawą o terenowych organach jednolitej władzy państwowej. Art. 1 ust. 1 wspomnianego dekretu z 08 sierpnia 1946 r. [zmieniony z dniem 01 stycznia 1999 r. przez art. 5 pkt 1 lit. a) ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie niektórych ustaw określających kompetencje organów administracji publicznej - w związku z reformą ustrojową państwa (Dz.U.98.106.668)] wskazuje obecnie, że organem uprawnionym do wydania stosownego zaświadczenia, będącego podstawą wpisu własności nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa, jest starosta.

W ustawie z 20 marca 1950 r. brak było przepisu, który by uzależniał przejęcie nieruchomości na własność państwa i ich objęcie przez organy państwowe od uprzedniego wydania orzeczenia stwierdzającego, że nieruchomość podlega przejęciu na własność państwa. Jedyne wyjątkiem w tym przedmiocie odnosił się do objęcia nadwyżek obszarów gospodarstw rolnych proboszczów (art. 4 ust. 3 ustawy), przy czym o określeniu nadwyżki orzekał Minister Rolnictwa w porozumieniu z Ministrem Administracji Publicznej, którzy swoje uprawnienia w tym zakresie mogli przekazać podległym organom (art. 4 ust. 5). Ustawa nie wprowadziła również wymagania, żeby stwierdzenie, iż nieruchomość przeszła na własność państwa, uzależnione było od uprzedniego orzeczenia uznającego, że nieruchomość ziemską ma charakter nieruchomości związku wyznaniowego w rozumieniu przepisu art. 4 ust. 1 ustawy. Zatem uprawnienie Ministra Administracji Publicznej do orzeczenia czy nieruchomość miała charakter nieruchomości związku wyznaniowego, odnosiło się wyłącznie do wypadków, w których między zainteresowanymi podmiotami sporne było samo zagadnienie zakwalifikowania nieruchomości ziemskiej jako nieruchomości związku

wyznaniowego w rozumieniu powołanego wyżej art. 4 ust. 1 ustawy. W konsekwencji to zaświadczenie prezydium właściwej rady narodowej było odpowiednim dokumentem w rozumieniu art. 22 Prawa o księgach wieczystych.

W świetle powyższego aktualnie zaświadczenie starosty stanowi podstawę wpisu własności Skarbu Państwa w księdze wieczystej, będąc odpowiednim dokumentem w rozumieniu art. 31 ust. 2 ustawy z 06 lipca 1982 roku o księgach wieczystych i hipotece, a kognicją sądu wieczystoksięgowego nie jest objęta kontrola zgodności tego zaświadczenia z rzeczywistym stanem prawnym (art. 626⁸ § 2 kpc).

Przy tym zaznaczenia wymaga, że nie oznacza to niemożności podważenia prawidłowości wpisu prawa własności Skarbu Państwa w księdze wieczystej, przez wykazanie, że sporna nieruchomości nie podlegała przepisom ustawy nacjonalizacyjnej. Konieczne jest jednak do tego zainicjowanie właściwego postępowania administracyjnego. W tym przedmiocie zajął stanowisko Naczelny Sąd Administracyjny m.in. w wyroku z dnia 16 czerwca 2021 r. (II OSK 2524/18) podnosząc, że art. 4 ust. 4 ustawy z 20 marca 1950 r. stanowi, że o tym, czy nieruchomości ziemskiej posiada charakter nieruchomości związku wyznaniowego w rozumieniu ust. 1, zawierającego definicję nieruchomości ziemskiej związku wyznaniowego ustaloną dla potrzeb danej regulacji, orzeka wskazany organ administracji publicznej (tak też: NSA w wyroku z 13 kwietnia 2021 r. sygn. II OSK 3088/20). Przy tym zaznaczenia wymaga, że stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uchwale 7 sędziów z 22 kwietnia 1961 r. (I CO 11/61 publ. OSNC 1962, nr 1, poz. 3, LEX nr 106128) dało podstawę do przyjęcia, że przewidziane w art. 4 tej ustawy zastrzeżenie co do orzekania przez Ministra Administracji Publicznej (aktualnie - Wojewody), czy nieruchomości ma charakter nieruchomości związku wyznaniowego, odnosi się wyłącznie do wypadków, w których sporne jest między zainteresowanymi podmiotami samo zagadnienie zakwalifikowania nieruchomości ziemskiej jako nieruchomości związku wyznaniowego w rozumieniu powołanego wyżej art. 4 ust. 1 tej ustawy.

W kontekście powyższego Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 kpc w związku z art. 13 § 2 kpc dokonał korekty treści zaskarżonego postanowienia jak w pkt I postanowienia – wyłącznie co do podstawy wpisu w księdze wieczystej. W pozostałym zakresie apelacja jako bezzasadna podlegała oddaleniu jak w pkt II postanowienia - na podstawie art. 385 kpc w związku z art. 13 § 2 kpc.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Okręgowy orzekł jak w pkt III postanowienia na podstawie art. 520 § 3 kpc, obciążając nimi w całości apelującego z uwagi na oddalenie apelacji co do zasadniczej kwestii. Na koszty poniesione przez wnioskodawcę w postępowaniu apelacyjnym składało się jedynie wynagrodzenie jego pełnomocnika, którego wysokość - w stawce minimalnej - określono na podstawie § 5 pkt 5 w związku z § 10 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. 2018.265 j.t.).

Ewa Blumczyńska